

דבר העורכים

אנו שמחים להגיש לכם את הגיליון הרביעי של דעת לשון על שמונת מאמריו בתחומים השונים של הלשון העברית.

בפתח הגיליון מזהה **אליאור בביאן** תופעה מעניינת בלשון הרמב"ן בפירושו לבראשית, והיא משפט הייחוד וההתניות לשימוש בו. אחת ההתניות שמונה בביאן היא הדגשת הניגוד, כמו למשל במשפט: "אך הבשר - לא הורשו בו עד בני נח"; וכן התניות כמו שימוש בחלק ייחוד במשפט הבא בתגובה לפרשנות שצוטטה לפניו, השפעה של שרשרת נושאים שקדמה למשפט ועוד.

ייחודיות בפירוש מציע **ירון זילברשטיין**, המציג פרשנות למשפט 'בערבייא צווחין לחתרתה עתרתה' (ירושלמי סנהדרין י, ב) המובא בהקשר של תפילת מנשה ושל קללות בלעם - פרשנות המבוססת על וריאנט פונטי שבסיסו חילופי ח-ע - עתירה (תפילה) - חתירה (פְּרָצָה). זילברשטיין מציג את המשפט בהקבלה בין עדי נוסח שונים, ובסופו מציג דיון מרתק המציע לפרש משפט זה כניב עממי ולא כווריאנט פונטי או מילוני.

הביטוי 'יִקְרָא שְׁמוֹ בִּישְׂרָאֵל' שמקורו במגילת רות הוא אחד הביטויים הנדונים במאמרו של **אפרים בצלאל הלבני** המצביע על שימוש מליצי בביטויים מקראיים והלכתיים; הביטוי במקורו, לפי הלבני, משמש במשמעותו המופשטת - שיהיה מפורסם בישראל, שיהיה ידוע לטובה - ואילו השימוש בו כיום בטקס ברית המילה הוא במשמעות המילולית - ייקרא בשם פרטי. ביטוי נוסף שמביא הלבני הוא המילה בְּאֶרֶה - שמשמעותה בספר במדבר היא 'אל הבאר', וקרבנו לשורש 'באר' הביאה לשימוש בו בספרי פוסקים במשמעות של 'ביאור'. לביאור ענייני הגייה **נטלי אקון** בוחנת את מסורת העברית שבפי יהודי מרוקו ומתמקדת במאמרה בהגיית הקמץ הבא בהברה פתוחה במילים קְדָשִׁים וּשְׁרָשִׁים - האם נהגה כקמץ גדול או כקמץ חטוף? כהגיית שאר עדות המזרח או לא? אקון סוקרת את הקריאות בפי המסרנים בכמה קהילות במרוקו וכן את העדויות לקריאת מילים אלה במקרא ובמשנה. בהתבססה גם על מדקדקי ימי הביניים מצאה שכפי הנראה היו מסורות מקבילות במרוקו לקריאת המילים קְדָשִׁים וּשְׁרָשִׁים.

'חלוקה במשנה' במקום 'שנויה במחלוקת' היא אחת הדוגמאות שמציג **אהרון גלצר** במחקרו על שגיאות לקסיקליות-סמנטיות הנגרמות בשל הגבלת המשלב שלא לצורך. המאמר מחלק את השגיאות לסוגים שונים ומשווה בין שגיאות אצל תלמידי תיכון לבין שגיאות אצל תלמידים המתכוננים לבחינה הפסיכומטרית. עם הצגת התוצאות מעלה גלצר גם דרכי התמודדות כמו ללמד מילים בהקשר ולא כרשימות לשינון ועוד.

דוד בן גוריון אמר כי כשיהיה לנו גנב יהודי, נדע שיש לנו מדינה. אנו יודעים זאת בוודאות ומתקדמים גם בגניבות טכנולוגיות. **אחיה אדמוני וברוריה אדמוני-קולמן** חושפים בפנינו פן מיוחד בשפה המשטרית. במחקר המציג שפה של אנשי משטרה העוסקים בעבירות מחשב, המתובלת בלשון המשפט, בלשון העבריינים ובלשון הטכנולוגית, הם מציגים צירופים כמו 'הפילו אתר', שלפי לשון החוק נקרא 'שיבוש או הפרעה למחשב או לחומר מחשב', או מילים באנגלית "מגירות" לעברית כמו ransom-ים, קימפול (compile) ועוד. הצעה ליחידת לימוד לגיוון הוראת הניקוד ולחידוד המודעות הלשונית מציע בגיליון זה **חיים רביב** תוך הבחנה בין הדקדוק הטבעי, דהיינו הידע הלשוני הטבעי שמצוי אצל כל דובר, ובין המודעות הלשונית. רביב מתבסס על משחקי מילים הלקוחים מספרי יעקב פרוינד ומחדדים בהומור את הדו-משמעות הנובעת משינויים בניקוד, למשל 'הממונה על המעיין: 'פִּקֶּחַ עֵין', או 'מרגיע את הילד למוד הכינים: מְנַחֵם בֶּן סָרוּק'. ניתוח של שתי המשמעויות וניקודן מחדד את הבנת הניקוד וההבדלים בין המשמעויות התלויים בו. את הגיליון חותמת עדית שר בסקירת ספרות על ספרן של מאיה פרוכטמן ויהודית דישון 'סיפורים מופלאים מיומנו של נוסע' הלקוחים מספר תחכמוני לר' יהודה אלחריזי. בסקירתה דנה שר גם בשאלת עיבוד של טקסט מקור והתאמתו לקוראים צעירים תוך נאמנות לסוגה ושמירה על רוח הטקסט. מגוון רחב של מחקרים מובא בגיליון זה, ואנו מקווים כי הקוראים בו ייהנו ממנו. חוקרי הלשון העברית ואוהביה מוזמנים לשלוח מאמרים לפרסום לגיליונות הבאים של דעת לשון.

העורכים